

POZSONY VÁRMEGYE

Hajdani vármegyénk

Míg hazánk egykori állami határainak meghúzásánál hegyeknek nagy szerep jut, addig vizeink csak kevés helyen szolgálnak határul. Ezt éppen Északnyugat-Magyarországon is szemlélhetni, hol nem a Kis-Kárpátok, hanem a Morva-folyó mentén vonul az ország széle. Ez az országnál egyszersmind Pozsony megye egyik részének határterülete, mivel a Morva-folyó határtól kezdve a Miaváig Pozsony megye nyugati határát is jelöli. Dél felől a Morva torkolatától kezdve már a Nagy-Duna szaja ki a vármegye Moson megyével érintkező szélét, míg kelet felől részben a Bláva, a Vág, a Dudvág választják el egyes szakaszaikkal Nyitra vármegyétől. Csak délen különítik el a vármegyét Győr és Komárom vármegyéktől közigazgatási határok.

A mai Pozsony vármegye területe a VIII. század folyamában a nagy avar birodalom kiegészítő része volt. Nagy Károly 791-es avarok elleni hadjárata a Kárpátok alját és a Csallóközt javarészen lakhatatlanná tette s előmozdította a szlávság előnyomulását. A vármegye, később (811 körül) Ostmark, a keleti német országrészhez tartozott. A honfoglalás korában a vármegye mai területén avar és szláv törzsek tanyáztak, amelyek névleg frank, tényleg szláv, illetőleg morva fennhatóság alatt állottak. A honfoglalást követően Árpád új főszállását a Csepel szigeten tartotta, beleavatkozott abba a viszályba, mely II. Mojmir és II. Szvatopluk között dúlt, s mivel a németek az utóbbinak fogták pártját, Árpád Mojmir mellett szállott síkra. Ennek révén Árpád ura lehetett a vidéknek már akkor, amikor ott még Mojmir uralkodott. A morva uralmat, mintegy észrevétlenül, a magyar uralom váltotta fel.

Szent István a meglevő hat várat állította vissza és azokat királyiaknak jelentette ki. Pozsony vármegyét fekvésénél fogva védelmi pontnak jelölte ki a keletkezőben levő osztrák hercegség ellen.

A várispánságok az Árpád-ház utolsó királyai alatt lassanként megszűntek. A szervezet szakadtnak bizonyult és IV. Béla ereje sem tudta azt többé fenntartani. Helyükbe lép a megye, a comitatus, melynek első nyomai már a XII. század végső éveiben fellelhetők. Pozsony vármegye, ámbár területén a várispánság intézménye talán a legtovább állott fenn, mégis mai alakjában már a XIII. század végső és a XIV. század első éveiben alakult ki. Törzse természetesen a pozsonyi várispánság volt, melyhez járult még hozzá a sempci, az állítólagos stomfai várispánságok területének egy része, valamint a Halicstól (régi neve Újvár) délre fekvő vágmelléki és kárpátaljai rész. A megye határai tehát – kivéve az egy sempci vonalat, mely a Vág folyó szeszélyes folyása szerint ismételtelen változott – teljesen megegyezett a mai határokkal.

IV. Pozsony vármegye és város, a hazánk életében oly nevezetes szerepet vitt két municípium, természetszerűleg előkelő ranghoz jutott törvénykezési tekintetben is. Az ország sorsát több mint 300 esztendőn át Pozsonyból irányították, s ugye ahol a törvényt alkotják, ott okvetlenül garancia van arra nézve, hogy mintaszerűen is alkalmazzák azt.

Pozsony város 1292-ben nyerte III. Endre királytól szabadságlevelét, s ezzel jogot szerzett arra, hogy polgárai maguk válasszák bíráikat és a 12 esküdtet, akik a törvényhozást gyakorolták. Zsigmond király 1402-ben

szabad királyi várossá emelte Pozsonyt, s azzal megadta neki azt a jogot, hogy az országgyűlésre követet küldhessen, s törvényhozási jogot gyakorolhasson. A Habsburgok trónraléptével I. Ferdinánd újra szervezte a királyi törvényszéket, és 1539-ben felhatalmazta Pozsony bíróját, hogy főbenjáró ügyekben is ítéletet mondhasson (*ius gladii*). 1527-ben történt meg a megyei bíróságoknak az a végleges szervezése, mely egész 1871-ig fennállott. A királyi bíróságok modern szervezésekor 1871-ben Pozsonyon kívül Nagyszombatban is volt törvényszék, de az 1875 után megszűnt, ill. beleolvadt a pozsonyiba. A királyi ítélőtábla itt (ügymint a decentralizáció alkalmával a többi ítélőtábla is) 1891-ben kezdte meg működését a történelmi nevezetességű régi országház restaurált épületében.

Ha Pozsony vármegye területét nézzük, akkor azt látjuk, hogy a magyarság a legerősebb az Alsó-Csallóközben. Ennek nyelvterületileg folytatása egyfelől a Felső-Csallóköz, másfelől pedig a galántai, semerci és a pozsonyi járás. Ami tót és német elem a járásokban van, az átszűrődés a környező nagyszombati és malackai járásokból és Pozsony szabad királyi városból. Pozsonyi járásba a németek horvátok a XIII. illetve a XIV. századtól kezdve telepítés útján kerültek. Van még egy német (hannoveránusok) nyelvsziget a malackai járás felső részén, azonban ez már teljesen eltótosodott.

(Pozsony vármegye. in.: Magyarország vármegyei és városai /szerk.: Borovszki Samu/ nyomán)

J.Cs.

Minden szerelmes

rászorul a levélírásra. Soknak úgy tele van a szíve, hogy el se tudja mondani, a mit érez; más meg féltében hallgat s talán a boldogságát szalasztja el a hallgatásával. Legjobb ilyenkor a levélhez folyamodni: — de hány ember van, a ki nem tud szép levelet írni! Ezeknek a baján segített Méhes András, mikor megírta a

SZIVEK TOLMÁCSA

című könyvet. Ez a szerelmi levelező a szebbnél-szebb szerelmi vallomások gyűjteménye, a melyek után bárki is megírhatja a maga érzéseit a szíve választottjának, vagy akár le is másolhatja őket, mert sok esetben másféle levelet nem is lehetne írni. A könyv végén pedig gyönyörű emlékvörsepek vannak, a melyeket egymásnak szoktak írni a hű szerelmesek.

Ára diszes kötésben csak 2 korona.

Ezen könyvek megrendelhetők:

Méhner Vilmos-féle könyvkiadóhivatalban (Franklin-Társulat)

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.